

บทคัดย่อ

ประวัติศาสตร์พื้นที่ตำบลย่านฝั่งธนฯ : ถิ่นคริสตชนบางสะพาน*

ภูมิ ภูติมหาตมะ**

บทความนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่กับพัฒนาการทางสังคมของหมู่บ้านวัดแม่พระประจักษ์เมืองลุ่มด บางสะพาน โดยเสนอว่า การบุกเบิกที่ดินวัดแม่พระประจักษ์ฯ ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นวิสัยทัศน์ของบาทหลวงคาทอลิก และขุนนางเชื้อสายตะวันตกในสยาม ที่ต้องการขยายพื้นที่ชุมชนคาทอลิกจากวัดแม่พระลูกประคำ กาลหวัร์ ย่านตลาดน้อย ฝั่งพระนคร มายังฝั่งธนบุรี เพื่อรองรับการพัฒนาสร้างทางรถไฟสายคลองสาน-มหาชัยขึ้น ที่ตั้งของชุมชนวัดแม่พระประจักษ์ เมื่อครั้งบุกเบิกจึงเป็นพื้นที่ส่วนทำเลงามที่ติดทั้งคลองต้นไทรและสถานีของเส้นทางรถไฟสายใหม่ที่ตั้งผ่าน ซึ่งเอื้อต่อการสัญจร ไปมาได้อย่างสะดวก แม้การจัดตั้งกลุ่มคริสตชนที่บางสะพานไม่ประสบผลสำเร็จในเวลานั้น แต่ต่อมาหลังจากถูกใช้เป็นพื้นที่ หลบภัยสงครามมหาเอเชียบูรพาของกลุ่มคริสตชนจากพระนครแล้ว หมู่บ้านแห่งนี้ก็เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจากเครือข่าย ของกลุ่มคริสตังจีนที่วัดแม่พระลูกประคำ กาลหวัร์ โดยดำเนินไปพร้อม ๆ กับการขยายตัวของสังคมสมัยใหม่ในทศวรรษ 2500 ที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาถนนเรื่อยมา ในขณะที่พื้นที่ส่วนตลาดน้อยลง คลองที่เคยใช้เป็นเส้นทางสัญจรหลักก็หมด ความสำคัญไป หมู่บ้านแม่พระประจักษ์ฯ ค่อย ๆ ถูกโอบล้อมด้วยแหล่งที่พักอาศัยอาคารพาณิชย์ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่กระนั้นก็ไม่มีย่านสำหรับให้รถยนต์เข้าถึง ส่งผลให้ถูกมองเป็นพื้นที่ตึบตึบ เป็นอุปสรรคในการพัฒนาด้านกายภาพเรื่อยมา แต่ในอีกด้านหนึ่ง ลักษณะความเป็นพื้นที่ตึบตึบเช่นนี้ กลับส่งผลให้วิถีความเป็นหมู่บ้านคริสตชนในยุค 2500 ยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะบทบาทอันโดดเด่นในการทำงานด้านสังคมของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในขณะนั้น ที่ได้รับการปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนา สังคมที่มีความเป็นสากลและอิทธิพลทางความคิดจากขบวนการ “คาทอลิกแอคชั่น” (Catholic Action) ที่สำคัญคือ คณะยุวกรรมกรคาทอลิก และคณะพลมารี ซึ่งเป็นรากฐานให้กับกลุ่มงานด้านสังคมอื่น ๆ ของหมู่บ้านที่เติบโตขึ้นในเวลาต่อมา และได้กลายเป็นพลังที่ช่วยรักษาคุณค่าทางสังคมของหมู่บ้านให้คงอยู่ รวมไปถึงการมีบทบาทนำในท้องถิ่นที่จะหาหนทางแก้ ปัญหาความเดือดร้อนอันเกิดจากการมุ่งพัฒนาเมืองด้วยความเจริญทางด้านวัตถุแต่เพียงด้านเดียวของภาครัฐ ดังนั้นแม้ว่าในมุมมองของคนภายนอกได้กำหนดให้หมู่บ้านแห่งนี้พื้นที่ตึบตึบกลางเมืองกรุง แต่หากได้เข้าไปมองและศึกษาจากภายใน ก็จะเห็นถึงคุณค่าของพื้นที่ตึบตึบแห่งนี้ที่ยังคงยืนหยัดเป็นชุมชนที่มีชีวิต มีความคิด มีศักดิ์ศรี ทำความเจริญของเมืองใหญ่ ที่มากไปด้วยปัญหาแห่งนี้ด้วย “ใจที่ไม่บอด”

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนจีนคาทอลิกวัดแม่พระประจักษ์เมืองลุ่มด บางสะพาน” พ.ศ.2561 สนับสนุนโดยประมาณจากกองทุนวิจัยและสร้างสรรค์คณะโบราณคดี

** อาจารย์ประจำหมวดประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร Lecturer, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. E-mail : poomputi@hotmail.com

Abstract

History of the blind area in Thonburi : Bang Sakae Catholic Community

Poom Putimahtama

This article focuses on the evolutionary structural change of the area and the social development of Our Lady of Lourdes Church, Bang Sakae, proposing that the land reclamation of the church at the end of the reign of King Rama V was the vision of the Catholic clergy and nobles of Western descent in Siam who wanted to expand the Catholic community area from the Holy Rosary Church (Calvaire), Talad Noi, Bangkok to Thonburi in order to support the development of the construction of the Khlong San-Mahachai Railway Line. The location of this Catholic community, as pioneered, was a beautiful garden area that is adjacent to Ton Sai Canal and the station of the new railway line which facilitates convenient traffic. Although the establishment of Christian groups in Bang Sakae was not successful at that time, but later, after being used as a refuge for the Pacific War of Christians from Bangkok, this village grew rapidly from the network of the Holy Rosary Church's Chinese Catholic. At the same time, the expansion of modern urban society in the late 1950s to the late 1960s that focused on road development caused the garden area reduced. The canal that had been used as the main thoroughfare has lost importance. Our Lady of Lourdes Church village is gradually surrounded by fast-growing commercial buildings but there is no road for cars to access, resulting in being seen as a blind land as a barrier to physical development. But on the other side such a blind area like this, resulting in the way of being a Christian village in the 2500s still existed, especially the prominent role in the social work of the new generation at that time that has been instilled in the idea of developing society and the influence of ideas from the movement "Catholic Action", which is important to the faculty of Catholic laborers and the Legion of Mary, leading the foundation for other social work groups of the village that grew later. This has become a force that helps preserve the social value of the village as well as having a local leading role in finding solutions to the problems caused by the development of the city with material prosperity only on the one side of the government. Although this area is considered as blind area, if people penetrate beneath the surface of what they physically see, they will gain in depth knowledge of this place in terms of value of this precious land as it stands as a living community that faces many challenges in this large city.